

Resda ima razpravljanje o argumentaciji zelo dolgo zgodovino, a kot teoretski objekt se je argumentacija konstituirala šele v zadnjih dvajsetih letih. Kljub dolgi tradiciji argumentacije doslej niso obravnavali kot specifičnega diskurzivnega mehanizma z lastnimi zakonitostmi, temveč so jo — v skladu z nereflektiranim utilitarističnim pojmovanjem jezika kot sredstva za doseg nekega cilja — preprosto mešali s prepričevanjem. Zato so jo tudi — s čisto moralističnega vidika — obsojali ali hvalili, pač glede na učinke, ki naj bi jih dosegla pri poslušalcu, oz. glede na sredstva ali zvižaje, s pomočjo katerih bi te učinke dosegla. Če so v njej videli sredstvo za zavajanje občinstva, so jo zavračali, če pa so jo jemali za sredstvo za medsebojno priznavanje individuov in za doseganje racionalnega konsenza, so jo seveda zagovarjali, denimo, kot uresničenje emancipatoričnih zmožnosti komunikativnega uma, če si sposodimo Habermasovo formulacijo. Pomanjkljivost takega »moralističnega« pristopa je — kot smo že nakazali — v tem, da med sabo pomeša argumentacijo in prepričevanje oziroma da s tem, ko argumentacijo reducira na učinke, ki so ji kot jezikovnemu fenomenu zunanji, pomeša ilokucijsko razsežnost govornice in perlokucijsko.

Drug nič manj neustrezen, vendar tudi nič manj razširjen pristop je pristop, ki argumentacijo meri s kriteriji logičnega sklepanja. To se pravi, zvezo med argumentom in sklepom reducira na logične relacije med resničnostnimi vrednostmi izjave-argumenta in izjave-sklepa. Taka logika predpostavlja, da je mogoče izolirati stavke — njihova semantična vrednost naj bi bila neodvisna od uporabe, to je, od vsakršnega diskurzivnega konteksta, v katerem jih je mogoče izreči — in nato ugotoviti, kakšne inferencialne možnosti imajo sami na sebi. Bistveno pri tem je, da za to logiko, za katero imajo vse pojavitve iste propozicije isto vrednost, diskurz sploh ne obstaja.

V nasprotju z nakazanima tradicionalnima pojmovanjema argumentacije se je v zadnjih dvajsetih letih postopoma izoblikovala teorija, ki je bila dejansko zmožna dvigniti argumentacijo na raven objekta, vrednega teoretskega diskurza. Obzorje je tej teoriji zarisala strukturalna lingvistika, produktivno pa je izrabljala tudi dognanja filozofije navadne govornice. Sámó uspešno srečanje teh dveh teoretskih tokov pa je omogočilo prizadevanje, ki je obema skupno: poiskati v govornici avtonomen red, ki ji vlada, logiko, ki je lastna govornici kot

taki, torej logiko, ki je ni mogoče reducirati na »logiško« logiko, če ji smemo tako reči. Teorijo argumentacije, ki je zavezana strukturalističnemu načelu, da je mogoče določiti semantično vrednost stavkov v jeziku le kot artikulacijo razmerij med stavki, ki tvorijo jezik, sta doslej najdlje razvila francoska lingvista Oswald Ducrot in Jean-Claude Anscombe.

Da sta se obrnila prav k proučevanju argumentacije, nikakor ni naključje, temveč je do tega pripeljala sama logika razvoja njune teorije, ki jo opredeljujeta kot *strukturalno semantiko*. Na raziskavo argumentacije ju je napeljala že raziskava razmerja med lingvistiko na eni strani in logiko oz. matematiko na drugi. Že ta raziskava je pokazala ključne razlike med nekaterimi na prvi pogled podobnimi strukturami (denimo, relacija subjekt-predikat) ali pa razlike med operatorji (če, ali, in . . .) v navadni govorici in njihovimi ustreznici v logiki, ne da bi mogla na tej stopnji tudi že pokazati, ali izvirajo te razlike iz ohlapnosti navadne govorice, kot so trdili logiki, ali pa iz specifičnega reda, ki je lasten sami govorici.

Prve obrise lingvistične teorije argumentacije, ki izhaja iz druge hipoteze, najdemo že v zgodnejših delih O. Ducrota *La preuve et le dire* (Dokaz in izrekanje) in *Les échelles argumentatives* (Argumentacijske lestvice), prvo bolj zaokroženo podobo teorije argumentacije pa najdemo v knjigi, ki jo je Ducrot napisal skupaj z dolgoletnim sodelavcem J. C. Anscombrom, *L'argumentation dans la langue* (Argumentacija v jeziku). Dele tega teksta sta nato predelala in objavila v različnih člankih v *Cahiers de linguistique française*. Zadnjo fazo teorije argumentacije, ki sta jo v članku, prevedenem v pričujoči številki Vestnika, poimenovala radikalni argumentativizem, pa izdelujeta ravno v zadnjem času, njeni rezultati pa so dostopni le v redkih objavah v nekaterih manj znanih revijah, podrobneje in obširneje pa jo bosta predstavila v nadaljevanju *Argumentacije v jeziku*, ki jo ravno zdaj pripravljata.

Če hočemo videti, v čem je novost in produktivnost tega strukturalističnega pristopa k argumentaciji, moramo najprej opozoriti na njegovo teoretsko izhodišče. Kot že rečeno, se ta teorija utemeljuje s strukturalističnim načelom diferencialnosti, le da to načelo prenese s področja jezika na področje govora. Predpostavka za strukturalistično operacijo na področju govora pa je stroga ločitev med jezikovnim redom in govornim redom, med stavkom in njegovo semantično vrednostjo, pomenom (signification) na eni strani, ter izjavo in njeno semantično vrednostjo, smislom (sens) na drugi. Stavek in njegov pomen sta abstraktni entiteti, identični sami sebi ne glede na neštete realizacije v govoru, sta lingvistov konstrukt, njegova »razumna abstrakcija«, če uporabimo Marxov izraz, ki mu rabita kot orodje za pojasnitev izjave in njenega smisla, se pravi, za pojasnitev konkretnih realizacij stavka v konkretnih diskurzivnih situacijah. Bistveno pri tem pa je, da sta pomen in smisel semantični vrednosti, ki ju ni mogoče med sabo primerjati. Med njima gre za kvalitativno razliko in ne zgolj za kvantitativno. Smisel izjave ni seštevek stavčnega pomena in še nekaterih dodatnih pojasnil, ki jih prispeva vsakokratna diskurzivna situacija, v katerih je bila izjava izrečena. Stavčni pomen ni nekakšen čisti, prvi ali kar dobesedni smisel brez dodatkov izjavljalne situacije, temveč je zgolj množica navodil za konstrukcijo smisla izjave, med temi navodili pa imajo najpomembnejšo vlogo tista, ki naslovljencu povedo, s kakšnim tipom diskurzivne navezave (enchaînement) ima opraviti. S tem smo že nakazali, da je najmanjša diskurzivna enota, ki jo je mogoče semantično analizirati, diskurzivna navezava, to je, zveza dveh izjav ali več, in ne izolirana izjava.

To, da je najmanjši segment diskurza diskurzivna navezava in ne izjava, izhaja že iz temeljne predpostavke strukturalne semantike, predpostavke, ki jo je ta teorija opredelila kot *strukturalizem idealnega diskurza*. *Strukturalizem* zato, ker je za izjavo kot tako konstitutivno nadaljevanje, ki ga narekuje že njeno izrekanje in ki se kaže bodisi kot prizadevanje uvesti nekatere juridične modifikacije med sogovornikoma, kar je obdelala predvsem teorija ilokucijskih aktov, ali pa — bolj splošno — kot prizadevanje obrniti pogovor v neko določeno smer. Strukturalizem tu ne pomeni drugo, kakor da je izjava določena s tistim, kar ni, torej s tistim, kar je bilo pred njo, ali pa s tistim, kar ji sledi. O *idealnem* diskurzu pa je upravičeno govoriti zato, ker gre za prisile k nadaljevanju, ki so diskurzu kot takemu imanentne, kar pa vseeno ne pomeni, da se te prisile v konkretnem diskurzu tudi realizirajo. Nikakor ni nujno, da naslovljenec ukaza ukaz tudi uboga ali da naslovljenec vprašanja nanj tudi odgovori, a za ukaz oz. za vprašanje kot ilokucijska akta je vendarle konstitutivno, da merita na to, da naslovljencu vsilita določene obveznosti, in ta pretenzija po določanju svojega nadaljevanja oziroma odziva nase je del njunega smisla.

Nekaj reči pomeni zmerom anticipirati že nadaljevanje pogovora, to pa zato, ker so vsaki izjavi imanentne nekatere prisile, ki usmerjajo nadaljnji pogovor. Vsaka izjava je tako bodisi priprava na prihodnje izjave ali pa odgovor na zahteve prejšnjih. Smisel izjave se torej določa le glede na nadaljevanje, katerega vir in opora naj bi bila izjava, natančneje rečeno, smisel izjave je prav smer, v katero hoče izjava obrniti pogovor. Po Ducrotovem mnenju imajo zato romanski jeziki neko določeno prednost pred drugimi, saj, denimo, francoski izraz *sens* ustrezno označi tako pojmovan smisel izjave, kolikor namreč »pomeni« tako smisel, semantično vrednost, kakor tudi smer. Usmerjanje nadaljnega pogovora pa ni nič drugega kakor to, da govorec, brž ko nekaj reče, že konstruira določen tip diskurza in z njim diskurzivnega univerzuma, v katerega skuša ujeti naslovljenca.

Zdaj lahko vidimo, zakaj je strukturalizem idealnega diskurza peljal v raziskavo argumentacije. Kadar Ducrot govori o argumentaciji, misli s tem izrazom zmerom argumentacijo *v jeziku*, se pravi, specifično diskurzivno strategijo, ki je vpisana v samo stavčno strukturo, zato bi lahko specifičnost njegovega raziskovanja argumentacije opredelili s temle vprašanjem: Na čem temelji argumentacija v jeziku oziroma kakšno vlogo ima v argumentaciji jezik? V pričujočem prispevku se ne bomo ukvarjali z različnimi fazami odgovora na to vprašanje, ki so v Ducrotovem in Anscombrovem članku dovolj podrobno obdelane, temveč nas bo zanimala samo zadnja formulacija teorije argumentacije, ki sta jo opredelila kot radikalni argumentativizem.

Zakaj vsiljuje jezik diskurzu argumentacijske prisile, ki jih ni mogoče pojasniti ne s pogoji za logično demonstracijo ne s psihološko intuicijo. Teorija argumentacije v jeziku izhaja namreč iz opažanja, da obstajajo v vsakem naravnem jeziku izrazi, ki niso ne obrobni ne izjemni in katerih diskurzivna raba je podvržena določenim omejitvam, ki jih ni mogoče deducirati ne iz njihovega pomena ne iz njihove informativne vrednosti, pa vendar delujejo tako, da izjavo, v kateri nastopajo, usmerijo k določenemu tipu izjav oziroma sklepov, v prid katerih je mogoče prvo izjavo uporabiti kot argument. Vsaka izjava se po tej teoriji daje kot argument za neki sklep, pri čemer je zveza med argumentom in sklepom nakazana z določenimi morfemi, ki nastopajo v izjavi: z zvezniki (in, toda itn.) ali pa adverbi in njim podobnimi izrazi (malo, skoraj,

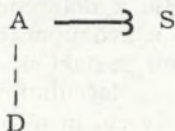

samó, celo itn.). Ti *argumentacijski operatorji*, kot jim pravi Ducrot, imajo specifične pogoje za argumentacijsko rabo, tako, denimo, veznika *in* ni mogoče uporabiti za protivne zveze ipd. Da se izjava daje kot argument, je znamenje njene avtoreferenčnosti, kajti argumentacijska moč izjave je — tako kot ilokucijska moč — sestavina njenega smisla, še več, je tisto, kar njen smisel šele konstituira prav s tem, da izjava referira na svoje izjavljanje. Semantična vrednost izjave se torej reducira na vrednost argumenta oz. sklepa, vrednost, ki si jo daje sama izjava v nekem konkretnem diskurzu, ko se sklicuje na svoje izjavljanje.

Radikalna razlika med to strukturalno teorijo argumentacije in tradicionalnimi teorijami je v tem, da po tej teoriji ni mogoče priti do sklepa, h kateremu meri izjava, izhajajoč iz informacij oziroma iz njihovih posledic, ki naj bi jim jih pripisovali sogovorniki, kar z drugimi besedami pomeni, da argumentacija ne temelji na dejstvih, ki naj bi jih opisovala izjava, niti ne na dedukciji iz teh dejstev. V dokaz za to, da argumentacija nima dejstvene opore, Ducrot najpogosteje uporabi opozicijo med na prvi pogled sinonimnima morfemoma *peu/un peu* (malo/nekoliko, pogovorno *en mal'*). Izjavi, v katerih nastopata ta izraza, opisujeta isto dejstvo, namreč majhno količino nečesa, prinašata torej isto informacijo, pa vendar sta usmerjeni k nasprotnima sklepoma. Tako meri izjava »X je malo delal« na sklep »Zato ne bo uspel«, medtem ko izjava »X je nekoliko delal« meri na sklep »Zato bo morda uspel«. Ta zgled kaže, da argumentacijo neposredno določa ali narekuje stavčna struktura in ne dejstvo oziroma njegov opis, ki naj bi ga posredovala izjava. Argumentacija je torej že vpisana v jezik oz. v stavke in ni nekaj, kar bi se stavku dodalo šele, ko bi bil izrečen v neki diskurzivni situaciji. Argumentacijska moč je v stavku vrh tega še markirana. Argumentacijski markerji so ravno operatorji, katerih funkcija pa ni v tem, da šele vpeljejo argumentacijski naboj z izjavo, marveč zgolj v tem, da nakažejo tip argumentacijske navezave, to je, tip možnih sklepov, ki jih izjave dopuščajo ali legitimirajo. Argumentacija je po tej teoriji že navzoča v stavku še pred posegom argumentacijskih operatorjev vanj.

Čeprav argumentacija ne temelji ne na dejstvih ne na logičnih relacijah, ki naj bi izražale zveze med dejstvi, vseeno ni arbitrarna, temveč se je drži — podobno kakor pri logičnem sklepanju — neka prisila. Učinki te prisile se pri naslovljencu kažejo tako, da v hipu, ko razume izjavo, hkrati že »ve«, h kateremu sklepu je usmerjena, in zato mora nadaljevati pogovor v skladu s to argumentacijsko navezavo.

Od kod naslovljencu vpogled v zvezo med argumentom in sklepom? Po tradicionalni koncepciji argumentacije temelji argumentacijsko gibanje na dveh med sabo neodvisnih predpostavkah. Po eni strani izjava-argument (A) opisuje neko dejstvo (D), in sicer na tak način, da je mogoče ta opis verificirati oz. falsificirati. Ta resničnostna vrednost izjave-argumenta je popolnoma neodvisna od njene namere, da iz tega dejstva pride do sklepa (S). Po drugi strani pa morata tako govorec kakor naslovljenec predpostaviti da to dejstvo implicira resničnost oziroma veljavnost sklepa S. To zvezo je mogoče ponazoriti takole:

Po tej tradicionalni koncepciji argumentacije je zveza med A in S popolnoma neodvisna od jezika, jezik jo zgolj izraža. Zato se ta koncepcija znajde v težavah, brž ko naj bi pojasnila izjave, v katerih nastopajo izrazi tipa *peu* in *un peu*, torej izjave, ki imajo različne argumentacijske naboje. Če priznava, da tako izjava s *peu* kakor tudi izjava z *un peu* prinašata isto dejstveno vsebino, potem njune argumentacijske opozicije ne more pojasniti, če pa, narobe, priznava to opozicijo, potem mora priznati tudi to, da izražata *peu* in *un peu* različni dejstva, kar pa je v navzkrižju z našo jezikovno intuicijo.

Kaj torej opravičuje spontano ločevanje argumentacij, ki izhajajo iz *peu* in *un peu* — kljub temu, da imata izraza isto dejstveno vsebino? In narobe, zakaj lahko v specifičnih diskurzivnih situacijah izjavi, ki vsebujeta *peu* in *un peu* — kljub temu, da sta nasprotno usmerjeni — pripeljeta do istega sklepa? Ducrot zavrača rešitev, po kateri bi morali izrazoma *peu* in *un peu* poiskati splošnejši okvir, v katerem bi ta izraza »pomenila« v bistvu isto, saj s tem ne bi pojasnili, zakaj obstajata v jeziku dva tako podobna morfema za »isto reč«. A problema argumentacije tudi ni mogoče rešiti zgolj na ravni stavčne strukture izjave, ki rabi kot argument za neki sklep, saj bi morali predvsem pojasniti načela, ki določajo zvezo med izjavo-argumentom in izjavo-sklepom. Največja težava teorije argumentacije je v tem, da mora pojasniti, zakaj nas, kadar argumentiramo v vsakdanji govorici, kljub temu, da jasno čutimo razliko med argumentacijama, izhajajočima iz *peu* in *un peu*, ne motijo argumentacije, ki to razliko zanemarijo in pripeljejo v obeh primerih do istega sklepa. Skratka, težava je v tem, da mora pojasniti razločevanje in možnost njegove »pozabe«. Ni se mogoče zadovoljiti s pojasnilom, ki argumentacijsko moč izjave razume kot množico vseh možnih sklepov v vseh možnih diskurzivnih situacijah, med katerimi bi se nekateri ali kar večina ujemala s tipom sklepov, h katerim izjava ponavadi pelje, nekateri pa bi se ujemali s tipom sklepov, do katerih ponavadi pripelje izjava, ki je argumentacijsko obrnjena v nasprotno smer. Če argumentacijo pojasnjujemo na ta način, potem smo prisiljeni razširiti pojem »diskurzivne situacije« do te mere, da pojasni vsako izjemo, skratka, pojem diskurzivna situacija zgubi eksplikacijsko vrednost. Po tej razlagi bi izjava s *peu* in izjava z *un peu* peljali do istega sklepa zato, ker bi ju uporabili v dveh popolnoma različnih diskurzivnih situacijah. Vse razlike bi torej izhajale iz diskurzivne situacije, ki bi bila neodvisna od izjave. Ducrotov odgovor pa je ravno nasproten: ne določa diskurzivna situacija izjave in iz nje izhajajoče argumentacije, pač pa izjava sama strukturira diskurzivno situacijo, skratka, diskurzivna situacija je notranja izjavi, je del njenega smisla, kolikor je namreč vsak smisel — v skladu z Ducrotovo opredelitvijo smisla izjave — predstava ali opis, ki si ju izjava ustvari o lastnem izjavljanju.

Če torej argumentacijske usmeritve izjave k nekemu določenemu tipu sklepov ni mogoče pojasniti niti zgolj z njeno stavčno strukturo niti z diskurzivno situacijo, v kateri je izrečena, pomeni, da se mora ta usmeritev utemeljevati na nečem tretjem, in temu načelu argumentacije pravi Ducrot — sposojajoč si Aristotelov izraz — *topos*, *obče mesto*.

Topos kot opora argumentacije ima tri bistvene lastnosti: 1. je univerzalen, kar pomeni, da ga morata priznavati kot načelo argumentacije vsaj govorec in naslovljenec če ne že vsa govorna skupnost. Brž ko je uporabljen neki argument, se pravi, brž ko je izrečena neka izjava, so že mobilizirani tudi toposi kot načela za razumevanje tega argumenta. Topos lahko ustrezno funkcionira le, če je predpostavljen kot skupen udeležencem argumentacije. Konsenz o uporabljenem

toposu je nepogrešljiva, vnaprejšnja predpostavka vsake argumentacije. Tudi če bi se govorec oprl na kak topos, ki bi ga — skrajni primer in bržkone tudi neverjeten — priznaval samo on, bi v tisti meji, v kateri bi bil predstavljen kot utemeljilo argumentacijske navezave, štel za obče veljavnega, kar pomeni, da je argumentacija — če namreč drži, da se opira na topose — nedovzetna za skreptični argument.

2. Iz obče veljavnosti toposa izhaja tudi njegova druga lastnost: *splošnost*. Če naj argumentacijsko načelo šteje za veljavno, se pravi, da mora biti neodvisno od svojih konkretnih aplikacij. Če naj topos velja v konkretnih aplikacijah, mora na neki način veljati pred vsakršno aplikacijo.

3. Najbolj značilna in morda tudi najbolj presenetljiva lastnost toposa pa je *gradualnost*, ki jo Ducrot formulira takole: »čim več x , tem več y « in narobe: »čim manj x , tem manj y «, kajti topos nastopa zmerom kot par toposov: direktni in konverzni. Na primer topos »čim več dela, tem več uspeha« in narobe. Z vidika toposa je namreč delo edini vir uspeha. Ta spontana težnja argumentacije h gradualnosti se kaže, denimo, takole: če je x argument za y , potem je večja količina x toliko močnejši argument za y . Gradualnost toposov na neki način predpostavlja, da so predikati, denimo, delo, inteligentnost, poštenost nekaj, kar je mogoče meriti ali vsaj primerjati, skratka, predpostavlja, kot da bi bili delo, inteligentnost, poštenost itn. na sebi merljive količine. Predikati naj bi bili že po naravi merljivi, argumentacija pa bi nanje zgolj aplicirala načela tipa: »čim več x , tem več y «. Od kod ta homogenost toposa in predikata, ki je velikokrat v navzkrižju z logiko? Kot zabavno ponazorilo bi lahko navedli Ducrotov zgled. Če nekoga obtožijo, da je zagrešil zločin v Parizu, potem se zdi, da bi bolj dokazali njegovo nedolžnost, če ne bi rekli zgolj »V času zločina je bil v Versaillesu«, marveč bi svoj argument še okrepili z operatorjem *celo*: »V resnici je bil takrat celo v Chartresu.« Ta argumentacijska navezava se opira na topos: »Čim dlje je kdo od kraja zločina, tem manj je verjetno, da bi ga zagrešil,« kar je v nasprotju z načelom logičnega sklepanja, ki ni gradualno: »Kadar nekdo ni v kraju X , potem ne more zagrešiti zločina v kraju X .«

Četudi logično ni mogoče utemeljiti homogenosti predikata in toposa, namreč njune gradualnosti, pa je argumentacija mogoča le, če to homogenost predpostavlja. Edini možni odgovor na to zagato je, da je že sam predikat kristalizacija ali strditev prejšnjih argumentacijskih gibanj. Predikat ni nič drugega kakor sveženj toposov, izmed katerih eden zmerom prevlada in nadloči druge.

Če je strukturalna semantika sprva uporabila svoja konceptualna orodja na področju argumentacije, pa so jo rezultati raziskav argumentacije prisilili, da revidira pojmovanje pomena. Kar velja za predikate v argumentaciji, velja za vsak stavčni pomen: pomen ni nič drugega kakor sveženj toposov, ki so neki govorni skupnosti na voljo, smisel izjave pa naslovljenec konstruira tako, da aplicira ustrezne topose na izjavo. Katere topose bo uporabil, nikakor ni prepuščeno naslovljenčevi svobodni presoji. Izbira toposov je dvojno omejena: po eni strani že z vezniki in adverbi, ki nastopajo v izjavi, po drugi s samimi predikati. Vsi predikati, ki so »v obtoku« v neki govorni skupnosti, so že povezani z množico toposov, ki sodijo — ravno kot ta splet toposov — v tradiirano »duhovno zakladnico« te skupnosti. Drugače rečeno, vsak predikat je povezan z nekaterimi verovanji, prepričanji in predsodki, ki konstituirajo njegov pomen. Brž ko neko besedo izrečemo, denimo, delo, uspeh itn., že mobiliziramo ta nezavedna verovanja in prepričanja, ki so nam kot članom neke jezikovne

skupnosti bolj ali manj skupna. In prav v teh nezavednih verovanjih bi morali iskati vir prisile in evidentnosti, ki ne spremlja le argumentacije, marveč komunikacijo v vsakdanji govorici kot tako.

V tej strukturalni teoriji argumentacije vidimo radikalni prelom s tradicijo zato, ker pokaže, da se zadaj za dozvedno vsebinsko polnostjo predikatov, za evidentnostjo argumentov skriva zgolj praznina, v katero se vpisujejo različni toposi, a tudi sami toposi niso nič drugega kakor praznina, to dvojno praznino pa zapolnjuje naslovljenec izjav oz. argumentov s prvim, se pravi, z ideološkim smislom, ki ga konstituirajo prav prepričanja in verovanja, ki jih je deležen že kot član neke govorne skupnosti. Pomembno pri tem je, da naslovljenec to praznino zapolnjuje nekako spontano, nezavedno, in ravno to nezavedanje je pogoj, da se vzpostavi kot subjekt argumentacije oz. komunikacije. Argumentacija kot privilegirani zgled komunikacije je mogoča le, če se kot njeni udeleženci ne zavedamo načel, po katerih deluje. Ne samo da so toposi nezavedni, marveč je nezavedna tudi njihova aplikacija. Kolikor poteka konstitucija subjekta v vsakdanji argumentaciji nekako za hrbtom individua, bi lahko rekli, da je argumentacija kot ena od najpomembnejših oblik vsakdanje govorne prakse, hkrati tudi eden izmed najbolj učinkovitih mehanizmov ideološke interpelacije.

BIBLIOGRAFIJA

1. O. Ducrot, *Dire et ne pas dire*, Paris 1972.
2. Isti, *Les échelles argumentatives*, Paris, 1980.
3. J. C. Anscombe in O. Ducrot, *L'argumentation dans la langue*, Bruxelles 1983.
4. O. Ducrot, *Le dire et le dit*, Paris 1984.
5. Isti, »Informativité et argumentativité« v: *Mélanges Perelman*, Bruxelles 1986.